

מתי מותר לשוטור לבצע חיפוש בגופו של אדם?

חוק סדר הדין הפלילי מגדיר את המקרים שבהם מותר לבצע חיפוש פנימי בגופו של אדם, חיפוש חיצוני על גופו וכיצד מותר לקחת אמצעי זיהוי שונים כדגימות. יש הגדרות מדויקות מתי ניתן לבצע חיפוש כזה, מהו האדם המוסמך לתת אישור לכך ומה ההשלכות של סירוב החשוד לבדיקות אלה. עו"ד אסף דוק מסביר את הסוגים השונים של חיפוש בגופו של אדם ומתי מותר לשוטור לבצע חיפוש כזה.

מהו חיפוש על גופו של אדם?

זהו חיפוש על הגוף של האדם, בכליו או בבגדיו המוגדר [בחוק סדר הדין הפלילי \(סמכויות אכיפה, חיפוש בגוף ונטילת אמצעי זיהוי\), תשע"ט-1996](#). החוק מגדיר בבירור מתי מותר לערוך חיפוש בגופו של אדם. יש הבדל בין חיפוש פנימי לבין חיפוש חיצוני, כשהמטרה היא נטילת אמצעי זיהוי שונים. [החוק מגדיר מסגרת ברורה לחיפוש](#):

חיפוש בגופו של חשוד ייערך במקום ובדרך שתשמור על כבודו, בריאותו ופרטיותו, במינימום כאב ואי נוחות.

החיפוש ייערך באמצעות בן מינו של החשוד, להוציא מקרים חריגים, כגון אם אין אפשרות לכך, אם החיפוש דחוף ומשמעותי לשלום הציבור, אם נעשה על ידי רופא או מיועד לשם נטילת טביעת אצבע.

החוק אף מגדיר את ההבדל בין חיפוש חיצוני לבין חיפוש פנימי.

חיפוש פנימי

ההגדרה של חיפוש פנימי היא הבדיקות הבאות: הדמיית פנים הגוף באמצעות מכשיר US, בדיקת דם, שיקוף הגוף בעזרת מכשיר רנטגן, הדמיית פנים הגוף באמצעות CT, נטילת דגימת דם קטנה, בדיקה גניקולוגית.

סעיף 4 לחוק החיפוש קובע מתי אפשר לבצע חיפוש פנימי: אם לקצין משטרה יסוד סביר לחשוד שבגוף החשוד יש ראייה להוכחת ביצוע עבירה מסוג פשע (בדיקת דם אף בהקשר של עבירת עוון), או שבדיקה זו תוכיח את הקשר שלו לעבירה, הוא יכול להורות על חיפוש פנימי. [חיפוש פנימי יכול להתבצע בכמה תנאים](#):

על החשוד לתת את הסכמתו לחיפוש.

על הקצין להסביר לו בבהירות ובלשון המובנת לו את מטרת החיפוש הפנימי ואיזה סוג של חיפוש יבוצע בגופו.

על הקצין להבהיר כי זכותו של החשוד לא להסכים לחיפוש זה וכי הוא יכול לבקש היתר חיפוש על ידי בית משפט.

עליו להסביר לחשוד מה המשמעות המשפטית של סירוב זה.

כדי לבצע את החיפוש נדרש אישור רופא. האישור נדרש להגשת הבקשה לחיפוש ולעריכת החיפוש עצמו. הרופא מברר עם החשוד מה מצב בריאותו הקשור לחיפוש. אם מצא שאין מניעה לערוך בגופו של החשוד חיפוש פנימי, הוא יסביר לחשוד על כך ויברר עמו אם הוא מסכים לחיפוש. דוגמה לסירובו של חשוד לבצע בדיקת הדמיה מסוג רנטגן או סיטי יכולה להיות אם חלה בסרטן בעבר ואינו רוצה להיחשף לקרינה מהסוג הזה.

אם החשוד מסרב לחיפוש הפנימי, יכול קצין המשטרה להגיש בקשה לבית המשפט כדי לקבל היתר לערוך את החיפוש. אם החליט לא לפנות לבית המשפט כי הוא סבור שהעיכוב עלול לפגוע בראייה שמחפשים, הוא יסביר בבירור לחשוד את משמעות החיפוש הדחוף ומה משמעות הסירוב שלו.

סירוב של החשוד לעבור חיפוש פנימי בעבירות חמורות, אם בית המשפט נתן היתר לערוך אותו, עלול לגרור עונש של מאסר בפועל למשך שנתיים.

יש לדעת כי שוטף יכול לערוך חיפוש בגוף אדם שכלל אינו חשוד, אם הוא סבור שהוא נפגע עבירה או עד וכי בגופו יש ראייה הקשורה לאותה עבירה. על השוטף להסביר לאדם שאינו חשוד ומדוע מתבצע בגופו חיפוש וכמובן את זכותו לסרב לכך, אבל עליו להסביר לו בלשון ברורה את ההשלכות של סירובו. חיפוש גניקולוגי דורש היתר מבית משפט.

חיפוש חיצוני

זהו חיפוש על פני גופו של האדם. למשל נטילת טביעה של חלקים מגופו, נטילת חומר מתחת לציפורן, בחירה חזותית של גופו, נטילת דגימה מהנחיריים, שיער, עור, דגימת שתן, רוק, אוויר ואף תאי לחי.

סעיף 3 לחוק החיפוש מגדיר כי אם השוטף חושד כי על גופו של חשוד יש ראייה להוכחת ביצוע עבירה, או ראייה שקושרת אותו לעבירה, הוא יכול לערוך חיפוש חיצוני או לבקש ממנו לקבל דגימה.

גם בסוג חיפוש זה התנאי הוא שהחשוד מביע את הסכמתו לכך. אם אינו מביע את הסכמתו לחיפוש החיצוני, החוק קובע כי אפשר לבצעו תוך שימוש בכוח סביר, להוציא מנשך שיניים או נטילת שיער מחלקים מוצנעים בגוף החשוד. עם זאת, חיפוש חיצוני תוך הפעלת כוח סביר דורש גם הוא אישור בכתב מאת קצין משטרה, רק לאחר שהחשוד הסביר מדוע הוא מסרב והוסבר לו כי משמעות הסירוב עלולה להיות חיזוק משקל ראיות התביעה.

במצב של עבירות חמורות כמו סמים מסוכנים, עלול בית המשפט להטיל מאסר של שנתיים בפועל על אדם המסרב לחיפוש חיצוני.

הלכת בן חיים - זיכוי בעקבות חיפוש בלתי חוקי

[הלכת בן חיים](#) שנדונה בבית המשפט העליון נועדה לטפל בתופעה של חיפוש ללא חשד סביר בעוברי אורח תמימים על-ידי המשטרה. פסק הדין קובע כי בכל מקום בו מבוסס החיפוש על הסכמתו של הנאשם, אך אין כל ראייה כי השוטף הבהיר לו את זכותו לסרב לחיפוש וכי לא יאונה לו כל רע אם יסרב, הרי שמדובר בחיפוש בלתי חוקי ודינו בטלות.

ברע"פ 10141/09 אברהם בן חיים נ' מדינת ישראל ישנן מספר קביעות חשובות ביותר בנושא של דיני החיפוש ודיני פסלות ראיות בעקבות הלכת יששכרוב.

בחיפוש שנערך על גופו של בן חיים נתפס סכין, ואילו בחיפוש שנערך בביתו של נאשם אחר נמצא סם מסוכן האסור להחזקה בכמות המספיקה לשימוש עצמי. הוסכם בין הצדדים כי העילה לחיפוש היתה הסכמה שניתנה מצד הנאשמים לאחר הצגת דרישה על-ידי המשטרה, ומבלי שהיה בידי המשטרה כל "חשד סביר" כדרישת סעיף 3(ב) לחוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור (חיפוש על הגוף), או יסוד סביר להניח שמושא החיפוש מבצע במקום בו הוא נמצא עבירה מסוג פשע כדרישת סעיף 25 לפקודת סדר הדין הפלילי.

השאלה המשפטית המרכזית בפסק הדין היתה האם החיפוש האמורים היו חוקיים. דעת הרוב קבעה כי הסכמה אכן יכולה להכשיר חיפוש גם אם לא מתקיים חשד סביר או יסוד סביר להניח שמוחזק חפץ אסור. עם זאת, הסכמה זו חייבת להיות **הסכמה מדעת**. הסכמה מדעת יכולה להתגבש רק לאחר שהשוטר מבהיר לאזרח כי יש לו את הזכות המלאה לסרב לביצוע החיפוש, וכי לא יאונה לו כל רע אם אכן ישתמש בזכות זו. על פי פסק הדין ההבהרה יכולה להיות בעל פה. בית המשפט העליון הנחה את המשטרה להוציא נהלי חיפוש חדשים בהתאם לדין החדש שהתווה.

כך נכתב בפסק הדין באשר לחיפוש שהושג שלא עקב הסכמה מדעת של מושא החיפוש: "סיכומו של דבר, בהעדר מקור סמכות אחר ובנסיבות המצדיקות זאת, הסכמתו של אדם לעריכת חיפוש על גופו, בכליו או בביתו עשויה להוות מקור סמכות עצמאי לביצוע החיפוש. באותן נסיבות תוכל ההסכמה לשמש תחליף לדרישת החשד הסביר לנשיאת נשק, הקבועה בסעיף 3(ב) לחוק סמכויות לשמירה על ביטחון הציבור, או לדרישת ה"יסוד להניח" כי בוצעה עבירה, הקבועה בסעיף 25 לפקודת סדר הדין הפלילי. אין חולק כי תנאי

לכך הוא שאותה הסכמה תהיה הסכמת אמת מודעת ורצונית. כדי להבטיח זאת אין די בבקשת הסכמתו של האדם מושא החיפוש לעריכת החיפוש אלא יש להבהיר לו במפורש כי נתונה לו הזכות לסרב לביצוע החיפוש וכי הסירוב לא ייזקף לחובתו. יחד עם זאת, איננו רואים לקבוע כי ההסכמה לביצוע החיפוש צריכה להינתן בהכרח בכתב, כפי שטוענים המבקשים. התכלית המרכזית העומדת ביסוד החובה להודיע לאדם מושא החיפוש בהסכמה על זכותו לסרב לביצוע החיפוש אינה יצירת פרוצדורה פורמלית לעריכת החיפוש אלא בהבטחת האוטונומיה של הפרט שמתבקשת הסכמתו לעריכת החיפוש. כדי להגשים תכלית זאת אין הכרח שההודעה על הזכויות תינתן בכתב, ודומה כי דרישה כזו עשויה לסרב ולהאריך את הליך החיפוש המתקיים פעמים רבות בתנאים של לחץ או צורך מיידי. אדרבא, דווקא הסבר ברור ומוכן שינתן בעל-פה בדבר הזכות לסרב לביצוע החיפוש ובדבר העובדה כי הסירוב לא ייזקף לחובתו של המסרב תשרת טוב יותר את הצורך להבטיח את כנות ההסכמה לביצוע החיפוש מאשר חתימה על טופס זה או אחר. עוד נוסיף בהקשר זה כי מן הראוי ששאלת אופן ביצוע החיפוש בהסכמה תוסדר בנוהל רשמי של המשטרה שינחה את השוטרים לגבי היקף סמכויות עריכת החיפוש הנתונות להם ולגבי התנאים לעריכת חיפוש בהסכמה. אנו סבורים כי במסגרת הנוהל האמור יש לקבוע כי מייד ובסמוך לאחר עריכת החיפוש בהסכמה ירשום השוטף שערך את החיפוש זכרון דברים או תרשומת בדבר נסיבות החיפוש שנערך. כך, יוותר תיעוד אמין ומדויק אודות החיפוש ככל שתתעורר בעתיד שאלה לגבי חוקיותו או האופן שבו הוא נערך."

באשר לשאלת פסלות הראייה נכתב כך: "בבואנו לערוך את האיזון בין השיקולים המתנגשים שומה עלינו לזכור כי דוקטרינת הפסילה הפסיקתית שנקבעה בעניין ישכרוב נועדה בראש ובראשונה להגן על זכותו החוקתית של הנאשם להליך הוגן. לפיכך המבחן הבסיסי לפסילת ראיות שנקבע במסגרת הדוקטרינה הוא מבחן עמידת הפגיעה בזכות להליך הוגן כתוצאה מקבלת הראייה שהושגה שלא כדין בתנאי פסקת ההגבלה. במקרה שלפנינו נוכח חומרת אי-החוקיות שהייתה כרוכה בהשגת הראיות והפגיעה הקלה יחסית באינטרס הציבורי שתיגרם כתוצאה מאי-קבלתן נראה כי המסקנה המתחייבת היא כי קבלת הסכין בעניין בן חיים וקבלת הסמים בעניין ג'בלי כראיות תביא לפגיעה בלתי מידתית בזכויות שני המבקשים להליך הוגן. זאת ועוד, על אף שהראיות שנתפשו בשני החיפושים הן ראיות חפציות שיש להן קיום עצמאי ונפרד מאי-החוקיות שהייתה כרוכה בהשגתן, הרי במקרה דנן עסקינן בראיות שלא היו נמצאות על ידי המשטרה אלמלא החיפושים הבלתי-חוקיים. להשקפתי, לעובדה זו יש ליתן משקל במסגרת האיזון הכולל בבואנו לבחון את קבילות הראיות ויש בה כדי לתמוך בפסילתן (ראו עניין יששכרוב, בעמ' 564). אכן, נוכח העובדה שבית המשפט נדרש בהתאם לדוקטרינת הפסילה הפסיקתית לבחון את קבילות הראייה שהושגה שלא כדין במשקפי הפגיעה בזכות להליך הוגן, יש טעם בהבחנה שלה טוענים המבקשים בין ראייה חפצית שקשורה בקשר הדוק לאי-החוקיות שבהשגתה לבין ראייה חפצית שהייתה מתגלה גם בלי הפעלת אמצעים בלתי-חוקיים על ידי המשטרה."

לסיכום, בכל מקום בו מבוסס החיפוש על הסכמתו של הנאשם, אך אין כל ראייה כי השוטף הבהיר לו את זכותו לסרב לחיפוש וכי לא יאונה לו כל רע אם יסרב, הרי שמדובר בחיפוש בלתי חוקי ודינו בטלות. חיפוש ללא חשד סביר מחייב הסכמה מדעת מצד מושא החיפוש.

כיצד מתבצעת נטילת אמצעי הזיהוי?

אמצעי זיהוי מוגדר בחוק; תצלום, דימה ביולוגית של תאי לחי, שיער, טביעת אצבעות או דגימת דם קטנה.

החוק קובע מספר כללים בנוגע לנטילת אמצעי זיהוי:

תתבצע במקום שבו יישמר כבודו של האדם, פרטיותו ובריאותו, למשל בית מעצר, בית סוהר או תחנת משטרה.

החשוד הביע את הסכמתו לנטילת אמצעי הזיהוי ואם אינו מסכים החוק מבדיל לגבי אמצעי זיהוי שונים והאפשרות לקחת אותם ללא הסכמה. טביעת אצבעות, תצלום או דגימת שיער מותרים לנטילה ללא הסכמה, ובתנאי שהסבירו לחשוד שייעשה כך ובהתאם לאישור קצין משטרה.

המטרה היא שימוש באמצעי הזיהוי ובנתונים שהופקו מהם. את הנתונים יכול השוטף להשוות לנתונים אחרים, להכניס למאגר, לאמת ולעדכן נתונים במאגר.

סירוב חשוד לנטילת אמצעי זיהוי עלול להיות שישה חודשי מאסר.

16/12/2017
077-5006206
052-6885006

מתי מותר לשוטור לבצע חיפוש בגופו של אדם? - עורך דין פלילי אסף דוק

□ החוק קובע מיהם האנשים שמותר לקחת מהם אמצעי זיהוי: חשוד במועד חקירתו, נאשם עד יום מתן פסק דינו, אדם שהורשע בעבירה עד 30 יום מיום ההרשעה ואם הוטל עליו עונש מאסר עד לסיום מאסרו, אדם שהורשע מחוץ לישראל עד 30 יום מיום הרשעתו ואם הוטל עליו עונש מאסר עד לסיום מאסרו.

יש לדעת כי אם התבצע חיפוש פנימי, חיפוש חיצוני או נטילה של אמצעי זיהוי שלא תחת הכללים המוגדרים בחוק החיפוש, הראיות שעלו בהם עלולות להיפסל.

חשיבות הסיוע המשפטי במקרים של חיפוש בלתי חוקי

זכרו כי לשוטר אין כל סמכות לחפש על גופו של אדם, אלא אם יש לו יסוד סביר לחשד שאדם נושא עמו שלא כדיון נשק או סם מסוכן בלבד, או יסוד סביר להניח שמושא החיפוש מבצע במקום בו הוא נמצא עבירה מסוג פשע כדרישת סעיף 25 לפקודת סדר הדין הפלילי. חיפוש שנערך שלא בתנאים אלו הוא חיפוש בלתי חוקי.

כמו כן, בפסק דין תקדימי שניתן על ידי בית המשפט העליון כאמור, נקבע כי הסכמה אכן יכולה להכשיר חיפוש גם אם לא מתקיים חשד סביר או יסוד סביר להניח שמוחזק חפץ אסור. עם זאת, הסכמה זו חייבת להיות הסכמה מדעת. הסכמה מדעת יכולה להתגבש רק לאחר שהשוטר מבהיר לאזרח כי יש לו את הזכות המלאה לסרב לביצוע החיפוש, וכי לא יאונה לו כל רע אם אכן ישתמש בזכות זו. על פי פסק הדין ההבהרה יכולה להיות בעל פה. בית המשפט העליון הנחה את המשטרה להוציא נהלי חיפוש חדשים בהתאם לדין החדש שהתווה. לפיכך, בכל מקום בו מבוסס החיפוש על הסכמה, אך אין כל ראיה כי השוטר הבהיר לנחפש את זכותו לסרב לחיפוש וכי לא יאונה לו כל רע אם יסרב, מדובר בחיפוש בלתי חוקי.

במידה והנכם מעוניינים לקבל ייעוץ משפטי ו/או ייצוג משפטי מעורך דין פלילי בתחום זה, הנכם מוזמנים ליצור עימנו קשר 24 שעות ביממה בטלפון **052-6885006** או [להשאיר פרטים](#) ונשמח לסייע ולהציע לכם מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדכם. סודיות מלאה מובטחת.

{*:fast_contact}